

Jan Wanner

K PROBLÉMŮM KOMPLEXNÍHO ŘEŠENÍ KRIZE NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ

Hodina, v níž byly mezi Irákem a spojeneckou koalicí v čele s USA zastaveny válečné akce, otevřela cestu k diplomatickému úsilí o naplnění obecně akceptované potřeby nově uspořádat celkové poměry na Středním východě. Obtížnost tohoto úkolu je ve srovnání s dosavadním úkolem vojenského potlačení irácké agrese mnohem větší, rozsáhlejší a komplikovanější. Příčiny spočívají v tom, že se tento region stal jak díky složitému vývoji, tak pro řadu významných specifík neobyčejně složitým propletencem problémů, které - jak ukázala dosavadní praxe - nelze řešit postupně, nýbrž komplexně. Pokusím se některé z výchozích bodů specifikovat.

Mimořádné postavení Středního východu vyplývá - vedle jeho specifické strategické polohy - z faktu, že jde o oblast s největší těžbou a s největšími zásobami ropy na světě. Tento faktor nelze ani dost zdůraznit. Středovýchodní ropa, která se zprvu zdála být jen velkým trumfem v soupeření USA a SSSR, se posléze stala existenční nezbytností pro většinu světa a pro Evropu dokonce v míře ještě větší než pro ostatní. V této oblasti je soustředěno přes 50 % známých zásob na celé planetě. Západní Evropa kryje dovozem z Perského zálivu více než 30-40 % svých energetických potřeb, Japonsko v důsledku poklesu indonéské těžby více než 60 %. Značný podíl má vzhledem k místním těžebním nákladům a kvalitě ropa z této oblasti i při krytí energetické bilance USA a vzhledem k domácím technickým a dopravním problémům je třeba perspektivně počítat i se zájmem SSSR. Za dodávky ropy ze Středního východu vlastně neexistuje ve světě náhrada a jejich podstatné omezení nebo úplné přerušení by vyvolalo vážné otřesy v ekonomice mnoha států i v celém světovém hospodářství. O jak hrozivé záležitosti může jít, svědčí ostatně už jen omezení dodávek a cenové pohyby, s nimiž jsme se při celkovém nasycení ropného trhu museli vyrovnat i my.

Z toho vyplývá, že zajištění těžby, její rozsah, cena a distribuce nejsou zcela objektivně jen věcí místních producentů, ale také nelze - jako tomu bylo v minulosti - řešit otázku jednostrannou uzurpací ropných zdrojů mimoregionálními silami. Na druhé straně má těžba zjevně lokální bezpečnostní aspekty, které nemohou odběratelé ponechat zcela bez povšimnutí. Soustředění hlavních zdrojů na okolí Perského zálivu (Írán, Irák, Saúdská Arábie, Kuvajt, Sjednocené arabské emiráty) vyvolává snahy o získání dominantního postavení, které v posledním desetiletí nabyly podoby válečného střetnutí mezi Íránem a arabskou frontou podporující Irák, v druhé fázi pak pokusem Iráku o získání klíčové pozice anexí Kuvajtu. V tomto případě však bylo bezpečnostní postavení zbývajících arabských těžařů (Saúdská Arábie, Sjednocené arabské emiráty) tak slabé, že vznikla reálná hrozba irácké nadvlády v celém regionu. Existuje tu tedy zcela zjevné, objektivně dané propojení hospodářských a bezpečnostních faktorů, které má v té nebo oné míře globální dopad. Plyne z něho potřeba nového hospodářského mechanismu, který by hledal optimální řešení při maximálním uspokojení suverénních práv producentů zemí na straně jedné a spotřebitelských zemí na straně druhé. Dosavadní cesty řešení v podobě ryze ekonomického vyrovnávání potřeb průmyslových států a zemí OPEC jsou příliš odtrženy od bezpečnostních aspektů, takže jednotlivé krize jsou řešeny až post factum. Reálné řešení však bude sotva možné omezit jen na středovýchodní ropu, neboť uplatňované principy a realizační postupy budou nutně i věcí hospodářské teorie s odrazem v dalších ekonomických i teritoriálních sférách.

Obdobně, jako existuje vazba mezi místní ropnou produkcí a regionálními poměry,

existuje také vztah mezi vnitřní stabilitou regionu a mezinárodní bezpečností. Středovýchodní prostor jako geopolitická křižovatka tří kontinentů (Evropy, Asie a Afriky) byl pochopitelně strategickým klíčem pro případ globálního střetnutí Severoatlantického paktu a Varšavské smlouvy, prostorem, který mohl rozhodnout o celkovém výsledku takového střetnutí. V souladu s tím také sovětské i americké vedení postupovalo a dlouhodobě podřizovalo regionální krize celosvětovému soupeření obou bloků. Proto jednotlivá mocenská centra aspirující na subregionální vedení mohla reálně kalkulovat s politickovojskovým využíváním rivality mezi USA a SSSR, a tak získávat mocenské prostředky, které by jinak byly mimo jejich vlastní hospodářské a technologické možnosti. Tento negativní vliv ještě gradovalo rozvinutí zbrojní spirály na ryze komerční bázi a vedlo nakonec až na práh zneužití zbraní hromadného ničení, nekontrolovatelných už žádným autoregulačním mechanismem. Arabsko-izraelský konflikt nebo už zmiňované návažné krize v Perském zálivu se tak staly ukázkou toho, že konflikty místního původu, z globálního hlediska vlastně původně odvozené, se vymkly kontrole a staly se zdrojem nebezpečí nadregionálního rozsahu.

V souvislosti s ukončením tzv. studené války navíc nastala řada dalších otázek. Rozpad aliancí totiž vedl k relativnímu pokroku v přímé linii konfrontace v Evropě, ale ke zmatku na „vedlejších bojištích“. Vztahy mezi Východem a Západem dospěly do dané relativně příznivé fáze proto, že se podařilo vyloučit přímé válečné střetnutí obou bloků. Stalo se tak ale za cenu, že byly rozehrány všechny další prostředky nepřímého boje o sféry vlivu. Spojenci v tomto boji se však ocitali ve vzduchoprázdnu, a to nutně aktivizovalo zápolení o vlastní regionální vliv spojený s oživením tradičních problémů ve vztazích mezi místními státy. Z hlediska mimoregionálních zájemců to pochopitelně zvýšilo obavy, aby rozhodující politickou, ekonomickou nebo vojenskou kontrolu nad celou oblastí nezískal jeden dominantní stát.

Reakce na tento vývojový trend přišla z úrovně regionální i globální. Na regionální úrovni nastal překvapivý zvrat v tom, že obavy ze zásahu velmocí byly přechodně zatlačeny obavami z aspirací regionálního hegemona. V praxi se díky tomu nejen spojily zcela odlišné arabské režimy do jediné protiirácké fronty (Sýrie, Egypt, Saúdská Arábie), ale akceptovaly i spojení s vojenskou intervenční koalici svých mnohaletých odpůrců (USA, Velká Británie, Francie), neboť jinak nebylo možné vojensky dosáhnout kýženého cíle, tj. zásadního mocenského oslabení Bagdádu. Byl to však postup, který se tak lišil od tradiční meziarabské solidarity a praktických postupů uplatňovaných v regionu od druhé světové války, že skýtal mnoho rizik. Proto se k němu odhodlaly jen ty státy, které byly přímo ohroženy růstem irácké moci. „Vnější okruh“ arabského světa se přidržel dřívější linie a situace se tím z dlouhodobého hlediska ještě více zkomplikovala.

Specificky reagovaly na situaci evropské státy, které sdílely společné problémy s problémy středovýchodními (bezpečnost Středozemního a Černého moře, řecko-turecké vztahy apod.) a navíc byly citlivěji vystaveny všem dopadům ze Středního východu jak z hlediska ekonomického, tak bezpečnostního. Tuto vazbu nelze zjednodušovat jen na problém vlastního odbytu, finančních zájmů nebo odběru ropy. Západní Evropa totiž dospěla k pokročilému stupni hospodářské, politické a vojenské integrace, ta však byla možná jen v rámci zajišťovacího mechanismu Severoatlantické aliance. Střední a jihovýchodní Evropa nemohla po zhroucení sovětského bloku tento model rychle a účinně napodobit a vznikl tím problém formování šířeji koncipovaného mechanismu evropské bezpečnosti, který by potvrdil pozitivní trendy, blokoval retardační snahy a napomáhal k rozvoji pozitivních prvků. Prudké zvraty v přílehlém středovýchodním regionu mohly být pro tento proces kritické a nezbyvalo, než se aktivně podílet na jejich eliminaci. V celém průběhu krize se objevilo díky nové situaci mnoho nedůvěry mezi evropskými státy samými i vůči USA (obavy, že se obě supervelmoci dohodnou o řešení krize přes „hlavy“ ostatních, zdrženlivost pokud jde o

připojení k vojenským akcím, neochota krýt finanční náklady na vojenské operace, nechuť respektovat vedoucí postavení USA), ale společné zájmy byly nakonec tak silné, že tyto překážky překonaly. Západoevropský vojenský mechanismus, budovaný po léta jen pro konfrontaci mezi bloky, se svými vojenskými složkami angažoval v kolektivním zásahu na Středním východě navzdory tomu, že nešlo ani o přímý zásah NATO, ani o operaci přímo řízenou OSN.

Krise na Středním východě vypukla ve specifickém přechodném období, kdy se státy světového společenství adaptovaly na novou situaci vzniklou ukončením studené války. Vztahy mezi USA a SSSR se přes všechny obtíže celkově zlepšovaly, naděje na zásadní dohodu o snížení strategických zbraní rostly, a když SSSR v zásadě akceptoval důsledky změn v Německu a ve střední a jihovýchodní Evropě, nestálo nic v cestě ani vzájemné spolupráci po iráckém vpádu do Kuvajtu 2. srpna 1990. Krize naopak přispěla k intenzifikaci vzájemných konzultací a ve značné míře i k vytvoření jednotného postupu vůči Bagdádu. Odlišné však byly představy o vyústění krize. Zatímco se USA dařilo odsouvat nezávislé zprostředkovatelské iniciativy (iniciativa arabské šestky, Hnutí nezúčastněných zemí a třinácti zemí Rio) a postupně mírnit pochyby západoevropských států (Francie, Itálie) o tvrdém postupu, probíhaly v Moskvě hluboké vnitropolitické změny navenek patrné především odchodem E. Ševardnadzeho z křesla ministra zahraničních věcí.

Stalo se tak nejen v důsledku rozporů o aplikaci vídeňských odzbrojovacích dohod a dokumentů o 50% snížení strategických zbraní, ale i v důsledku posunu v sovětském názoru na kuvajtskou krizi. SSSR, jenž se nemohl a nechtěl podílet na chystané kolektivní vojenské intervenci, se pochopitelně obával destabilizace poměrů u svých jižních hranic, a proto se na prahu konečného ultimáta ještě pokusil přimět Saddáma Husajna k ústupu a oživit mírovou úlohu OSN. V zásadě ze stejné motivace, umocněné obavami z rozpadu Iráku, pramenila i sovětská iniciativa v otázce příměří na vrcholu úspěšné pozemní ofenzívy spojenců. Washington tehdy reagoval podrážděně a americký tisk hovořil o sovětské snaze zachránit na poslední chvíli irácký režim, ale realita byla poněkud odlišná. Ve skutečnosti šlo spíše o časovou shodu iniciativy se zásahem sovětské armády na Litvě, kterou nemohly USA z řady důvodů zcela ignorovat. Nechtěly však také ohrozit samu existenci rozhovorů o odzbrojení a v rámci poválečného uspořádání měly obdobné obavy z destabilizace regionu jako SSSR. Výsledkem bylo, že USA upustily od dřívější orientace na vytlačení sovětské přítomnosti ze Středního východu a akceptovaly účast SSSR na poválečném uspořádání, neboť bez takové kooperace, především v Radě bezpečnosti OSN, nebylo možné s pozitivním výsledkem počítat. Konsensus byl tedy výsledkem mnoha kompromisů a jeho pokračování je podmíněno tolika vazbami mezi vnitřní a zahraniční politikou na obou stranách, že celkový efekt je nevyhnutelně labilní. Proces odideologizování vzájemných vztahů (přes nepochybná rezidua) a vnitřní problémy v SSSR však postupily už tak daleko, že obrat ve vzájemném poměru USA a SSSR lze chápat jako zásadní posun v celkovém charakteru mezinárodních vztahů.

Pokud jde o motivaci amerického postupu během celé krize, byla mnohostranná jako v případě západoevropských zemí s tím rozdílem, že zahrnovala ještě další komponenty globálního hospodářského, vojenského i politického charakteru. Po prudkém oslabení SSSR to byla vlastně zkouška dominantní role USA v „postkomunistickém světě“ a Washington tuto výzvu plně akceptoval. Prezident Bush přijal ihned po iráckém vpádu do Kuvajtu jednostranné rozhodnutí vyslat početný vojenský kontingent na ochranu Saúdské Arábie a rozvinul přípravy kombinovaného nátlaku na Irák, které kalkulovaly i s použitím vojenské síly v případě neúspěchu mírnějších prostředků. USA měly pochopitelně zájem, aby byl celý postup kryt autoritou OSN a rozhodnutími Rady bezpečnosti, neboť jen tak bylo možné politicky zajistit multilaterální charakter akce. Na druhé straně nebyli Američané ochotni zcela podřídit vlastní ozbrojené síly

orgánům OSN a eventualitu volného jednání na každém stupni krize si nakonec ponechali i ostatní spojenci. Fakt, že se za takových okolností USA podařilo zformovat nejen politickou, ale i efektivní vojenskou koalici za účasti regionálních i různorodých mimoregionálních složek, je unikátním výkonem americké diplomacie, který nemá od roku 1945 v regionu obdoby. Hlavní neúspěchy Saddáma Husajna plynuly z toho, že nedokázal zvládnout tuto novou realitu a jednal dle starých stereotypů. Nejprve počítal s tím, že nebudou dostatečně účinně aplikovány hospodářské sankce vůči Iráku, pak předpokládal, že neprojde souhlas se sankcemi vojenskými a posléze, že se koalice v důsledku vleklé války rozloží. Ve skutečnosti byla příprava zásahu do té míry politicky i technicky úspěšná, že USA nakonec vědomě minimalizovaly smířčí diplomatické iniciativy a prosazovaly finální řešení s využitím vojenské síly. Série tří gigantických vojenských operací (Desert Shield - dálková přeprava jednotek strategického rozsahu, Desert Storm - vzdušná válka zaměřená na zlomení obranyschopnosti protivníka a Desert Sabre - závěrečná pozemní ofenzíva k osvobození Kuvajtu) demonstrovala, že USA po stránce psychologické, velitelské, organizační i technické definitivně překonaly „vietnamský syndrom“ a disponují opět špičkovými vojenskými silami, s nimiž se nemohou plně měřit ani západoevropské, tím méně pak jiné armády. Tuto skutečnost nepřímou přiznali i sovětsí vojensí představitelé, u nichž však posílila obavy z ohrožení a izolace.

Opakované negativní zkušenosti z jednostranných politických opatření v regionu vedly USA k opatrnému postupu, který soustavně zvažuje souvztažnost akcí a uchovává co nejširší diplomatické zajištění vlastních snah o komplexní ochranu amerických zájmů, kombinovaných s využíváním odlišné motivace partnerů. Tyto snahy o co nejširší konsensus, prosazované na dvoustranné i vícestranné bázi, vedly k tomu, že celkově ožila úloha OSN jakožto nejvhodnější platformy a páky pro tento postup. Stalo se tak z části už před blízkovýchodní krizí (Namibie, Nikaragua, Afghánistán), ale teprve anexe Kuvajtu byla příležitostí k tomu, aby Rada bezpečnosti OSN přijala jasně politické rezoluce, účinná bezpečnostní opatření a nakonec podnikla i první kroky k poválečnému uspořádání svým významem značně přesahující řešení prvotní příčiny.

Kuvajtská krize znovu výrazně potvrdila, že v současném světě je mnohem reálnější nebezpečí vzniku ozbrojeného konfliktu mezi státy třetího světa než mezi hospodářsky vyspělými státy a jejich aliancemi. Toto nebezpečí narůstá nejenom s celkovým množstvím konvenčních zbraní, ale zejména tam, kde mohou rozvojové země kombinovat raketové nosiče s chemickými nebo biologickými zbraněmi, případně kalkulovat s eventualitou získání atomových zbraní různého druhu. Dnes je asi 15 rozvojových zemí schopno samo produkovat balistické rakety různého typu, 20 má potřebné kapacity na výrobu chemických zbraní a 4-6 států ve třetím světě má nebo je velmi blízko získání vlastních jaderných zbraní. Irák spadal do všech těchto skupin, a opíraje se o mohutnou, konvenčně dobře vyzbrojenou armádu, použil této hrozby (dodnes není jasné, nakolik byla či nebyla odpovídající) k brutálnímu vydírání. Anexe Kuvajtu tak ukázala z nového úhlu zásadní problémy, s nimiž se již mnoho let střetávají jednání o odzbrojení a kontrole zbrojení.

Bylo především jasné, že kořeny místních konfliktů i pokusy o zasahování do nich zvenčí nebudou regulovány zvnitřku, přirozeným vytvářením automatické bezpečnostní rovnováhy. Irácká agrese také ukázala, jak obtížný, nákladný, politicky riskantní a málo perspektivní je mezinárodní zásah až ve chvíli, kdy vlastně není jiné řešení. Jelikož hromadění zbraní nezvyšuje, ale naopak snižuje bezpečnost, je zapotřebí hledat kompromis mezi státní suverenitou a kolektivními zárukami formou mezinárodních dohod, které by zablokovaly dovoz, vlastní vývoj a výrobu zbraní hromadného ničení při uchování možnosti mírového využití jaderné energie. Dosavadní požadavek na tzv. nerozšiřování jaderných zbraní se fakticky dostal do slepé uličky díky dvojí morálce

přístupu, a tak je nutné zřejmě začít znovu od zbraní chemických a biologických, které budí u veřejnosti stále větší odpor. Zákaz těchto zbraní pro poražený Irák je snad prvním krůčkem na správné cestě. Současně se však znovu projevuje dvojitý loket v tom, že není formulován jako aplikace obecné zásady vzhledem k výhradám Izraele a Sýrie. Celkově může být takový systém budován jen na úrovni OSN, a to opět s nadregionální působností. Kontrolní mechanismus pak může být účinný jen tehdy, budou-li sankce uplatněny nikoli až po porušení zákazu, ale už při odporu proti zdůvodněné a v zásadě neomezované kontrole. Odpovídající podíl evropských zemí na takové kontrolní činnosti (nejlépe prostřednictvím kolektivního orgánu) je třeba posuzovat jako legitimní garance vlastní bezpečnosti.

Ještě složitější bude regulace pohybu konvenčních zbraní, neboť právo zemí na sebeobranu nelze popřít a interpretace dostatečné obranyschopnosti se bude bezpochyby značně lišit. Příklad Iráku také ukazuje, že redukce stavu konvenční výzbroje na minimum z hlediska stavu navenek ještě nezaručuje její zneužití v občanské válce. Také morální imperativ nezbytné kontroly tu není tak silný jako u zbraní hromadného ničení a věc je navíc komplikována i hospodářskými problémy (obtíže konverze zbrojního průmyslu aj.). S pozitivním účinkem nelze už dnes počítat ani v případě, že by došlo k optimální dohodě velmocí o celkové regulaci zbraní prodávaných do tohoto regionu.

Tamější země jsou už schopny samy vyvíjet pokročilou vojenskou technologii a nežádoucí kooperace nelze v celosvětovém rámci účinně postihnout. Cesta ze slepé uličky vede proto jen přes budování systému regionální bezpečnosti a vzájemné posilování důvěry s akcentem na předcházení vzniku subregionálních konfliktů. Takový mechanismus nelze převzít odjinud a aplikovat na místní podmínky prostě proto, že ani jinde v potřebné podobě neexistuje. Jak rozporuplné je přitom konkrétní hledání, ukazují opět události posledních měsíců. USA např. respektovaly požadavek uchování regionální rovnováhy a z obav před rozšířením vlivu Íránu, Sýrie či Turecka odmítly eventualitu rozdělení Iráku. Výsledkem však je setrvání Saddáma Husajna ve funkci a občanská válka. Potřeba uchování všech arabských spojenců i v poválečných rokováních si zase vynutila co nejrychlejší tempo evakuace amerického vojenského kontingentu. V monarchiích Perského zálivu však rostou obavy, že se tak obnoví jejich vnější i vnitřní zranitelnost. Lepší to není ani při hledání východisek z arabsko-izraelského konfliktu. USA sice uchovaly jednotu svých arabských spojenců tím, že za cenu vojenské ochrany a finanční podpory udržely Izrael mimo válku, Irák však dokázal svým požadavkem na „linkage“ mezi Kuvajtem a palestinskou otázkou svázat palestinskou reprezentaci tak důkladně, že dnes ve hře jako politický faktor chybí.

Měla-li mít poslední válka v Perském zálivu vůbec smysl, musí být po jejím ukončení vyřešen tak mohutný balík regionálních problémů, jaký si dosud nikdo netroufal ani předložit. Dosud zkrachovaly i všechny pokusy o řešení dílčích problémů, ať již shora (velmocenskou iniciativou), nebo zdola (dohodou lokálních účastníků). Navíc jsou tu na překážku disproporce objektivního rázu (disparita potenciálu mezi Irákem, Íránem a arabskými monarchiemi v Perském zálivu), na které musí budoucí úprava brát ohled. Existují rovněž nesčetné psychologické bariéry (zdůvodnění arabských zbrojních aspirací obavami z Izraele, odlišné hodnotové systémy vyplývající z různých světových názorů, tradic a historických zkušeností), včetně toho, že regionální aktéři musí akceptovat řešení navrhané z větší části mezinárodním společenstvím a jeho základními komponenty.

Všechny tyto bariéry jsou však známy a nelze předpokládat, že by USA a jejich spojenci vedli největší a finančně mimořádně náročnou regionální válku, vlastně nejmohutnější americkou akci v tak krátkém časovém úseku od druhé světové války, bez úporného úsilí o prosazení politických důsledků vítězství. Jak už jsem naznačil, nejsou americké ani další zájmy konjunkturního, ale vesměs vitálního rázu a přes

všechny rozpory budou proto snahy o spolupráci v tomto směru pokračovat. Vůdčím principem přitom bude postup značně odlišný od dosavadního směru úvah o evropské bezpečnosti. Zatímco evropským problémem dosud bylo odvrátit jeden velký bipolární konflikt, problémem středovýchodním je minimalizovat stávající zdroje konfliktů a odvrátit takové vychýlení regionální mocenské rovnováhy, které by umožnilo kalkulovat s „výhodami“ války, včetně provázání jednotlivých ohnisek napětí.

Je ovšem velmi sporné, zda lze dlouhodobě udržet model, na němž byl vybudován zárok proti Iráku, tj. kooperující blok velmocí, které sankcionovaly vlastní akce prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN. Tento postup totiž jen do značné míry úspěšně napravoval chyby, jichž se tytéž velmoci dopustily v předchozích letech neúměrnou podporou Bagdádu z obav před iránským fundamentalismem. Jakmile byl tento blok postaven před problém pozitivního poválečného uspořádání, začali jeho členové opět jednat izolovaně a improvizovat.

Představa, že lze regionální uspořádání opřít o trojúhelník Egypt-Sýrie-Saúdská Arábie, nebyla realistická, neboť neřešila budoucnost Iráku a s ní životně spojené zájmy Íránu a Turecka. Výsledkem byl nakonec nový rozpor. V zájmu regionální stability byl sice uchován irácký režim, ale současně mu byly stanoveny takové podmínky příměří jako Německu v roce 1918. Staletý problém bagdádského přístupu k moři byl odsunut stranou a stoupajícimu iráckému šovinismu byly hned na počátku obětovány domácí menšiny.

Také sovětsko-americká spolupráce už nemůže mít po vnitřních změnách v SSSR tu podobu, která se projevila za války s Irákem. Zatímco tehdy Washington oceňoval především další ústup od aktivní sovětské angažovanosti na Středním východě, narůstaly v SSSR procesy, které budou zřejmě výrazně ovlivňovat blízkovýchodní stabilitu, ale jejich regulace prostřednictvím Moskvy už bude jen omezená. V této souvislosti je třeba počítat s tím, že sovětská zahraniční politika bude méně koncizní a bude se odlišně projevovat na různých zájmových směrech, podobně jako ve 20. letech.

Vytvářet předpoklady pro mírový systém a současně via facti redukovat práva kurdského, ale i palestinského etnika jde stěží dohromady. Problém Středního východu spočívá v tom, že nelze řešit postupným odbouráváním dílčích sporů kompromisem, navíc vždy jen za účasti bezprostředně zainteresovaných stran. Vzájemná provázanost problémů totiž spouluurčuje, nakolik je dosažený kompromis v širším kontextu vůbec přijatelný. Na dvoustranné bázi je např. palestinský stát pro Izrael nepřijatelný, neboť neřeší jeho existenční problémy. Trojčlenná federace s Jordánskem je perspektivnější, ale je k ní zapotřebí souhry Sýrie, a ta zase potřebuje řešit problém Libanonu a Golanských výšin. Odchod izraelských osadníků z Golanských výšin však zase zakládá nutnost celkově řešit budoucnost izraelských osad; trojčlenná federace musí řešit problém návratu Palestinců z diaspory atd.

Při zásahu proti Iráku bylo možné se obejít bez vlajky OSN, ale při mírovém přetváření regionu je třeba naopak počítat s dlouhodobou spoluprací mezinárodních agentur a jednotek OSN. Do mírového procesu musí být také zapojena Liga arabských států, nemá-li se stát místem soustředování všech regionálních odpůrců mírového rokování. Nejde však jen o politická a územní řešení, ale také o jejich zajištění ve sféře zbrojní regulace, účinné kontroly apod. Žádný z těchto komponentů však nesmí být účastníkům smluv vnucen, neboť jinak nebude mít šance na přetrvání. Logika války zatím nic nevyřešila. Logika míru si při obrovské složitosti místních problémů vyžádá obrovskou představitost, trpělivost a přímo mravenčí úsilí bez iluzí o rychlém výsledku během kterékoli z přechodných etap.